

Yoshlarda ijtimoiy ong va fuqarolik mas'uliyatini rivojlanishi

Dilrabo Abidova

Andijon davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarda ijtimoiy ong va fuqarolik mas'uliyatining shakllanishi falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Shaxsning jamiyatdagi faol subyektga aylanish jarayoni, ijtimoiy ongning mohiyati va fuqarolik mas'uliyatining zamonaviy talqini yoritiladi. Ta'lim, madaniy muhit, media va milliy merosning ijtimoiy ong shakllanishidagi o'rni asoslab beriladi. Shu bilan birga, fuqarolik tafakkurini shakllantirishga oid ilmiy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy ong, fuqarolik mas'uliyati, shaxs, yoshlik, ta'lim, falsafa, axloq, milliy meros, media, fuqarolik jamiyati.

Аннотация: В статье философски анализируется формирование социальной сознательности и гражданской ответственности у молодёжи в условиях Нового Узбекистана. Раскрывается суть социального сознания, процесс становления личности как активного субъекта общества, а также современное понимание гражданской ответственности. Обоснована роль образования, культурной среды, медиа и национального наследия в этом процессе. Представлены научные предложения по развитию гражданского мышления.

Ключевые слова: социальное сознание, гражданская ответственность, личность, молодёжь, образование, философия, мораль, национальное наследие, медиа, гражданское общество.

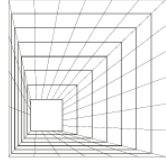
Abstract: This article provides a philosophical analysis of the development of social consciousness and civic responsibility among youth in the context of the New Uzbekistan. It explores the nature of social consciousness, the individual's transformation into an active social subject, and the modern interpretation of civic responsibility. The article substantiates the role of education, cultural environment, media, and national heritage in shaping social awareness and offers scientific recommendations for fostering civic thinking.

Keywords: social consciousness, civic responsibility, personality, youth, education, philosophy, morality, national heritage, media, civil society.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiyalar davrida har bir jamiyatning barqaror taraqqiyoti yosh avlodning ijtimoiy ongi va fuqarolik mas'uliyatiga bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, "Yangi O'zbekiston" deb atalayotgan davrda yoshlar jamiyatning eng faol, yangilikka ochiq va o'zgaruvchan qatlamiga aylanmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "kelajagimizni qanday yoshlar tarbiyalay olsak, O'zbekistonimiz shunday taraqqiy etadi"¹. Shu bois, yoshlarda ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish, ularda ijtimoiy ong va javobgarlik hissini uyg'otish nafaqat pedagogik yoki ijtimoiy vazifa, balki falsafiy muammo sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy ong — bu shaxsning jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, madaniy, siyosiy va iqtisodiy jarayonlarga nisbatan ongli munosabati, ularning mohiyatini anglashga bo'lgan ichki ehtiyojdir. Bu ong individuallik va ijtimoiylik o'rtasidagi dialektik birlashuv natijasida shakllanadi. Ijtimoiy ongda tarixiy xotira, milliy o'zlik, ijtimoiy adolat, haqiqatga intilish kabi kategoriyalar asosiy o'rin tutadi.

¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – T.: "O'zbekiston", 2022. – B. 28.

Abu Nasr Forobiy ta'limotida inson "ijtimoiy mavjudot" sifatida ong orqali jamiyatda mukammallikka intiladi, jamiyatning quyi pog'onalaridan yuqori pog'onalariga tafakkur, adolat va mas'uliyat orqali ko'tariladi².

Zamonaviy falsafa nuqtai nazaridan esa ijtimoiy ong – bu shaxsning o'z ijtimoiy haqiqatiga ongli aralashuvi, jamiyatdagi jarayonlarga faqat iste'molchi emas, balki faol subyekt sifatida yondashuvi demakdir. Bu jihatdan O'zbekiston yoshlari raqamli axborot oqimi va global tendensiyalar ta'sirida o'z ijtimoiy ongini yangidan shakllantirmoqda.

Fuqarolik mas'uliyati — bu shaxsning davlat, jamiyat va boshqa fuqarolar oldidagi burchlarini ongli tarzda anglab yetishi va o'z xatti-harakatlarini shu mas'uliyat asosida tashkil qilishi demakdir. U faqatgina qonunlarga bo'ysunish emas, balki axloqiy, madaniy va tarixiy javobgarlikni o'z zimmasiga olishdir.

Bu masalada Imom Moturudiy fikrlari g'oyat dolzarb: "Aql egasi bo'lgan har bir inson harakatining natijasi uchun javobgardir. Haq va botilni farqlash qobiliyati – uning asosiy mezon"³. Ya'ni, fuqarolik mas'uliyatining manbai — ijtimoiy haqiqatni anglay olish va uni o'zgartirishga qaratilgan ongli harakatlardir.

Zamonaviy g'arb falsafasida ham bu tushuncha keng muhokama qilinadi. Masalan, Hannah Arendt "fuqarolik mas'uliyati – bu insonning tarixga nisbatan befarq bo'lmashlik masalasidir" degan edi⁴.

Yoshlarda fuqarolik ongini shakllantiruvchi asosiy omillar

Ta'lim tizimi: Ta'lim shunchaki bilim beruvchi emas, balki fuqarolik ongini uyg'otuvchi vosita bo'lishi lozim. Bu yerda falsafa, tarix, huquqshunoslik, axloqshunoslik kabi fanlar yoshlarning ijtimoiy haqiqatga tanqidiy yondashuvini, o'z pozitsiyasini asoslay olish qobiliyatini rivojlantiradi. Ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, bahs-munozaralar tashkil qilish, forumlar va klub shaklidagi ta'lim uslublari bunda samaralidir⁵.

Axborot maydoni va media: Bugungi kunda yoshlarning dunyoqarashi ommaviy axborot vositalari va internet orqali shakllanmoqda. Shu bois, media savodxonlik, tanqidiy fikrlash, soxta axborotdan farqlash kabi ko'nikmalar fuqarolik mas'uliyatining muhim komponentlariga aylangan.

Raqamli madaniyatni yuksaltirish yoshlar ongini himoya qilishga xizmat qiladi⁶.

Oila va mahalla: Ijtimoiy ong birlamchi tarzda oilada, so'ngra mahalla va jamoa muhitida shakllanadi. Oila — bu axloqiy asos, mahalla esa jamiyatdagi ilk fuqarolik maktabidir. Ularda yoshlar jamiyatdagi munosabatlarning ilk shakllarini kuzatadi, o'z pozitsiyasini namoyon qila boshlaydi⁷.

Ma'naviy meros: O'zbek falsafiy va diniy tafakkur merosi yoshlarda milliy o'zlikni, ma'naviy qat'iyatni, jamiyatga daxldorlik hissini rivojlantiradi. Bu meros orqali yoshlar "inson kamsitilmasligi", "adolatli jamiyat", "jamoaviy burch" kabi tushunchalarni anglaydi⁸.

Falsafiy xulosa, ijtimoiy ong va fuqarolik mas'uliyati — bu jamiyat taraqqiyotining ichki dvigateli hisoblanadi. Ularni shakllantirish faqat tashqi ta'lim bilan emas, balki falsafiy-axloqiy dunyoqarash orqali amalga oshiriladi. Falsafa esa, insonni o'z harakati, qadriyati, jamiyatdagi o'rni ustida mulohaza yuritishga undaydigan kuchdir. Shu bois, har bir yosh ongli fuqaroga aylanishi uchun uning tafakkur olami tarbiya qilinmogi zarur. Falsafa bu borada nafaqat nazariy, balki amaliy vositadir.

² Forobiy A.N. Fozil shahar ahlining qarashlari. – T.: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 1993. – B. 67-70

³ Moturudiy A. Kitob at-Tavhid. – T.: Movarounnahr, 2004. – B. 88

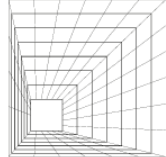
⁴ Arendt H. The Human Condition. – University of Chicago Press, 1998

⁵ To'xtayev B. Falsafa asoslari. – T.: Akademnashr, 2016. – B. 155-157

⁶ Turaev M. Raqamli tafakkur va axborot jamiyati. – T.: Akademnashr, 2020. – B. 92-95

⁷ Usmonov M. Mahalla va ma'naviyat. – T.: Ma'naviyat, 2007. – B. 62

⁸ Yunusxo'jaev R. O'zbek ma'naviyati va zamonaviylik. – T.: Ma'naviyat, 2012. – B. 80-82

Ilmiy takliflar

O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida “Fuqarolik tafakkuri” nomli yangi falsafiy-modul darslarini kiritish;

Mahallalarda yoshlar bilan ijtimoiy ong va mas’uliyat mavzusida doimiy falsafiy suhbatlar tashkil etish;

Yosh blogerlar va kontent ishlab chiqaruvchilarning fuqarolik mavzulariga yo‘naltirilgan ijodini rag‘batlantirish;

Yoshlarning ijtimoiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlovchi “Fuqarolik loyihalari fondi”ni tashkil etish;

OAVda yoshlarning ongli fuqarolik namunalarini keng targ‘ib qilish va baholovchi milliy platformalarni ishga tushirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2022. – B. 28.
2. Forobiy A.N. Fozil shahar ahlining qarashlari. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi NMIU, 1993. – B. 67-70
3. Moturudiy A. Kitob at-Tavhid. – T.: Movarounnahr, 2004. – B. 88
4. Arendt H. The Human Condition. – University of Chicago Press, 1998
5. To‘xtayev B. Falsafa asoslari. – T.: Akademnashr, 2016. – B. 155-157
6. Turaev M. Raqamli tafakkur va axborot jamiyati. – T.: Akademnashr, 2020. – B. 92-95
7. Usmonov M. Mahalla va ma’naviyat. – T.: Ma’naviyat, 2007. – B. 62
8. Yunusxo‘jaev R. O‘zbek ma’naviyati va zamonaviylik. – T.: Ma’naviyat, 2012. – B. 80-82